

СТАНОВИЩЕ

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика по докторска програма „Икономика и управление (туризъм)“, с автор Татяна Дмитриевна Одинокова и научен ръководител - проф. д-р Марияна Върбанова Божинова

Тема на дисертационния труд „СТИМУЛИРАНЕ НА ИНОВАЦИОННАТА АКТИВНОСТ НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В ТУРИЗМА В ЛАТВИЯ“

от доц. д-р Мария Станкова, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Стопански факултет, член на научно жури, определено със заповед № 530 от 26.06.2019 г. на Ректора на Стопанска Академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

I. Обобщени данни за докторанта, дисертационния труд и свързаната с него научна продукция

Татяна Дмитриевна Одинокова е докторант към катедра „Икономика и управление на туризма“ при факултет „Производителен и търговски бизнес“ на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов, в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, ПП 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (Туризъм)“. Родена е през 1961 г. Завършила е през 1988 г. Латвийския държавен университет в Рига, с професионална квалификация – Учител по история. През 1995 г., след обучение в Авиационния университет в Рига, получава магистърска степен по икономика. Към момента, Т. Одинокова преподава икономика в Института по информационни системи в Рига, Латвия. Владее руски, латвийски и английски езици.

Дисертацията, подготвена и представена за рецензиране от Т. Одинокова е на руски език с общ обем 202 страници, включващи: основен текст, общи изводи и предложения, списък на използваната литература и приложение. Основният авторски текст съдържа изложението, представено в обем от 185 страници. В него са налични 13 фигури и 11 таблици. Списъкът на използваните литературни източници включва 143 заглавия от които 45 на латиница, 50 на кирилица, 48 интернет ресурси. В структурно отношение, трудът е представен в увод, заключителна част и три глави. Във връзка с него е наличен автореферат в обем от 53 страници, който като цяло отговаря на изискванията и отразява съдържанието на дисертационния труд. По темата на дисертацията докторантът е публикувал общо 5 разработки. От тях една е под печат; 2 са самостоятелни и 3 са в съавторство. Една от публикациите е в индексирано в WoS/SCOPUS издание. В общ план, те могат да се приемат за достатъчни за процедурата по защитата, както и осигуряват, заедно с дисертационния труд, покритие на минималните изисквани точки по групи показатели за ОНС „доктор“ за област 3. Социални, стопански и правни науки, ПП 3.8. Икономика (Приложение към чл. 1а, ал. 1 на Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България).

II. Оценка на научните и на практическите резултати и приноси на представения дисертационен труд

Дисертационният труд, разработен от Т. Одинокова има своя актуалност и практико-приложно значение. Те са обосновани във **Въведението**, където се представя същността на изследването и се обосновава неговата актуалност за Латвия, като страна, развиваща туризъм от една страна и туристическите малки и средни предприятия (МПС) – от друга, като ключови участници в туристическото предлагане. Темата е развита в контекста на ограниченията и факторите, повлияващи иновационното развитие на малките и средни предприятия в Латвия, с оглед на очертаване на възможностите за ефективното им преодоляване и позиционирането на МСП на по-добри конкурентни позиции.

Дефинирани са **основната теза** в ролята ѝ на **работна хипотеза**, **обекта и предмета на изследването**, **основната цел и задачите**, за нейното постигане. Посочени са основните **методи**, използвани при разработването на дисертационния труд - теоретични и емпирични методи, като анализ, синтез, сравнение, статистическо наблюдение, метод на социологическо изследване и др. **Обект на изследването** са малките и средните туристически предприятия в Латвия. **Предмет на изследване** е иновационната им активност в контекста на предприемачеството в сферата на туризма и методите за неговото стимулиране. **Основната цел** на труда е ориентирана към оценката на иновационната активност на МСП в туризма и разработването на предложения за нейното стимулиране. Прави впечатление, че докторантът правилно е определил връзките и йерархията при формулирането на базовите елементи на изследването, както и е съумял да очертае границите, в които е ориентирано конкретното проучване.

В тази въвеждаща част са представени също **научната новост** на дисертационния труд и **основните положения**, които се защитават при разработването му. Изведена е теоретическата и практическа значимост на резултатите и подходите за апробиране на изследването.

В **първа глава** на дисертационния труд авторът изследва съдържанието и формите на иновационната дейност на МСП в туризма. Неговата позиция в тази връзка е изразена в схващането, че използването на различни видове и форми на иновационна дейност позволява на съвременните туристически предприятия да повишават своята конкурентоспособност и да увеличат заетостта, което ще окаже положително въздействие върху националната икономика. Представени и разгледани са основните понятия, използвани в изследването с акцент върху иновациите и иновационната активност в туризма. Предложена е работна дефиниция на понятието *иновационна активност* и е проучен дялът на иновационните предприятия в Латвия и ЕС в периода 2010-2016 г. Направена е интересна констатация за Латвия, като е установено, че в Латвия по-голямата част от иновационната дейност е в публичния сектор, при използване на структурните фондове на ЕС, напълно противоположно на ситуацията в по-голяма част от „старите“ страни-членки, където предприятията провокират иновационната дейност. Разгледани са също така, видовете и формите на иновационната активност на съвременното предприемачество, както и особеностите на организацията на иновационните процеси в туристическите предприятия. Главата завършва с обобщено представяне на основните акценти.

Във **втора глава** на дисертационния труд е очертана методологическата рамка на изследването във връзка с туризма. Докторантът е направил известно отклонение към общите постановки по отношение на методологията на научните изследвания, при все че е постигнал яснота по отношение на задаването на основата от подходи и методи, приложими към спецификата на изведените задачи и постигането на целта на дисертационния труд. Изяснявайки въпросите какво и как ще се изследва, докторантът прилага теоретични и емпирични подходи и методи на анализ, синтез, сравнение, статистическо наблюдение, социологическо проучване на база анкета, изграждане на хипотези, обобщение, анализ и моделиране. Предложен е авторски модел на изследване на иновационната активност на малките и средни туристически

предприятията в Латвия в четири етапа и съвкупност от стъпки, емпирично обоснован чрез метода на социологическото изследване. В края са представени основните изводи по главата.

Глава трета на дисертационния труд се занимава с възможностите за подобряване на системата за организиране и стимулиране на иновациите в туристическите предприятия в Латвия. Представени са резултати от проучване на приноса на туристическото предприемачество към икономиките на страните от ЕС и Латвия; на идентифицирането на основните тенденции в развитието на туризма, неговите перспективи и проблеми; от проведено социологическо проучване на туристическите предприятия в Латвия. Важно е да се отбележи, че са установени перспективите за развитие на иновационната дейност и са разработени конкретни препоръки за стимулирането ѝ при латвийските малки и средни туристически предприятия. Вещността, имайки предвид че същите са реално установени, те могат да бъдат полезни и приложими като казуси и практики за други дестинации, интересувани се от възможностите за стимулиране на иновационната активност на малките и средни предприятия в туризма. В края на трета глава също е направено обобщение.

Преди заключението, в дисертационния труд е включена частта **Общи изводи и предложения**, в която докторантът извежда комплекс от мероприятия за стимулиране на иновационната активност на малките и средни предприятия в туризма, които според него биха повишили разпознаваемостта на Латвийския туризъм, както и биха повлияли положително върху националната икономика чрез мултиплициращия ефект на туризма, създаването на работни места и заетост.

В **заключението** са представени под формата на изводи основните резултати от проведеното изследване, както и са предложени препоръки по отношение формите и методите за стимулиране на иновационната дейност на малките и средни туристически предприятия в Латвия. На фона на обема и съдържанието на предложения за рецензиране дисертационен труд, тази заключителна част би била напълно завършена обаче, ако съдържаше прецизиране на направените констатации, включени в общите изводи към всяка глава.

В дисертационния труд са изведени **приносни моменти с научен и научно-приложен характер**, както и като съвкупност от **предложения**. След като се запознах с тях, считам че авторът е изследвал задълбочено състоянието и възможностите за иновационна дейност на малките и средни предприятия в туризма в Латвия и обобщено, постигнатото от докторанта в научно-приложен аспект може да бъде представено както следва:

1. Представени и доразвити са основни теоретични постановки и са генерирани нови знания за иновационната дейност в туризма и по-специално, проявленията ѝ във връзка с функционирането на малките и средни туристически предприятия;
2. Предложена е собствена интерпретация за иновационна активност във връзка с дейността на малките и средни туристически предприятия;
3. Разработен е модел за изследване на иновационната активност на малки и средни туристически предприятия в Латвия;
4. Дадени са предложения за прилагане на методи за стимулиране на иновационната дейност на малките и средни предприятия в туризма, в резултат на които би се повишила иновационната им дейност и респективно - конкурентоспособността на туристическата индустрия в Латвия.

III. Критични бележки и препоръки

Дисертационният труд представлява оригинално и задълбочено научно изследване на актуален проблем, при все, че в него се откриват и някои слабости. Част от тях са от техническо естество, като разбира се, следва да се има предвид чуждоезиковото представяне на разработката. Мога да се направят и някои критични бележки, отнасящи се до теоретични уточнения и научно-приложни аспекти.

Първо, считам, че разработката би спечелила от по-аргументираното и обстоятелствено отстояване на позицията на докторанта. По-конкретно имам предвид, че на места в дисертационния труд авторът не е открил достатъчно своите виждания и постижения. Надявам се, тази ми препоръка да го насърчи в бъдещата му изследователска работа.

На следващо място, считам, че би било добре разработеният от докторанта модел да е по-добре илюстриран. Отделните етапи са добре описани, но не и представени визуално.

Като трето, доколкото малките и средни предприятия в туризма в Латвия се изследват от гледна точка на иновационната дейност е релации към конкурентоспособността, тя би следвало да бъде засегната в по-висока степен като значим аспект, обвързан с положително въздействие върху националната икономика.

IV. Заключение

В обобщение на изложените разсъждения, считам, че по процедурата за публична защита на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в ПИ 3.8. Икономика по докторска програма „Икономика и управление (туризъм)“ на Татяна Дмитриевна Одинокова са съобразени предвидените в ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и утвърдените правила на Стопанска Академия „Д. А. Ценов“ – Свищов за прилагане на ЗРАСРБ изисквания, както и са представени научно-приложни резултати.

Заключението ми е, че докторантът е положил сериозни усилия по разработването на труда: проучил е теории и добри практики и е провел самостоятелни научни изследвания. Общата ми крайна оценка за качествата на представения дисертационен труд е **положителна**. Това е и основание да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за **присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на докторант Татяна Дмитриевна Одинокова**.

гр. Благоевград

15.07.2019 г.

Изготвил становището:

(доц. д-р Марця Станкова)